

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Академија за судии и јавни обвинители

Напредна обука за новиот ЗКП

МОДУЛ: 4

ЗАБРЗАНИ ПОСТАПКИ

- Прирачник -

2013

Подготвиле:

- Јани Нича, Судија на Основен суд Скопје 1 Скопје
- Маја Коневска, Јавен обвинител во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција
- Дељо Кадиев, Адвокат

Редактирале:

- Д-р Гордана Бужаровска, Професор на правниот факултет во Скопје “Јустиниан I”
- Д-р Гордан Калаџиџиев, Професор на правниот факултет во Скопје “Јустиниан I”

Тим на обучувачи:

- Јани Нича, Судија на Основен суд Скопје 1 Скопје
- Дељо Кадиев, Адвокат
- Анета Арнаудовска, Директор на Академијата за судии и јавни обвинители
- Д-р Гордана Бужаровска, Професор на Правниот факултет “Јустинијан I” Скопје
- Маја Коневска, Јавен обвинител на Основно јавно обвинителство за организиран криминал и корупција

СОДРЖИНА

- 1. ЗАБРЗАНИ ПОСТАПКИ - Меѓународна правна рамка**
- 2. ВИДОВИ ЗАБРЗАНИ ПОСТАПКИ**
- 3. СКРАТЕНА ПОСТАПКА**
 - Измени во скратената постапка
 - Споредба на скратена постапка со редовна постапка
 - Примена
 - Притвор во скратена постапка
 - Тек на постапката
 - Одлуки на Судот
- 4. ПОСТАПКА ЗА МЕДИЈАЦИЈА**
 - Измени во постапка по приватна кривична тужба
 - Рочиште за помирување пред судот
 - Упатување на медијација до страна на Судот
 - Постапка за медијација кај Медијатор
- 5. ПОСТАПКА ЗА ИЗДАВАЊЕ НА КАЗНЕН НАЛОГ**
 - Кривични дела за кои е предвидена оваа постапка
 - Постапување на јавниот обвинител
 - Постапување на Судот по прием на предлогот за казнен налог
 - Постапување на обвинетиот и неговиот бранител
 - Приговор на казнен налог
- 6. ПОСТАПКА ЗА СПОГОДУВАЊЕ ЗА ВИНА**
 - Општ осврт, видови на спогодување, компаративни исуства
 - Постапка за спогодување согласно новиот ЗКП
 - Постапка за спогодување пред Судија на претходна постапка
 - Постапка за спогодување по поднесен обвинителен акт
 - Улога на ЈО во постапката за спогодување
 - Улога на бранителот во постапката за спогодување
 - Содржина на спогодбата
 - Постапување на Судот
 - Одлуки на Судот по предлог спогодбата

ВОВЕДНИ НАПОМЕНИ

Содржина на прирачникот:

Во овој прирачник опфатен е делот од Законот за кривична постапка кој се однесува на Одделот „Д“ : „Забрзани постапки“. Прирачникот е наменет за обука на сите учесници во постапката, судиите, јавните обвинители и адвокатите.

Прирачникот ги опфаќа сите забрзани постапки - „Скратената постапка“, „Постапката за донесување пресуда врз основа на спогодба на јавниот обвинител и осомничениот“, „Постапката за медијација“ и „Постапката за издавање казнен налог“.

Во прирачникот сите поважни одредби се разработени со теоретски дел кој е поткрепен со потребни материјалите за практичните вежби, како и посебен дел со примероци од разни писмени акти кои се донесуваат во текот на кривичната постапка.

Траење на модулот: Траењето на обуката по овој специјализиран модул е 2 дена.

Методологија: Реализацијата обуката е предвидена како работилница на која се комбинира теоретскиот со практичниот дел. Во теоретскиот дел се опфатени клучните измени на ЗКП и компаративен аспект на измените во споредба со постоечкиот ЗКП, а во практичниот дел овие измени се опфатени во предвидените вежби. Особен акцент се става на постапката за спогодување и донесување пресуда врз основа на предлог спогодба.

Обуките ќе се реализираат преку следниве наставни методи:

- предавање проследено со Power Point презентација,
- студии на случај,
- симулации,
- играње улоги и
- дискусии и изработка на писмени акти.

Цели на едукацијата:

- Да се презентираат новите законски решенија,
- Да се дадат практични објаснувања на позначајните законски одредби,
- Да се истакнат спорните ситуации и да се предложат мислења за нивно решавање, и
- Да се унапредат практичните знаења и вештини на судиите, јавните обвинители и адвокатите за постапувањето во забрзаните постапки.

ДЕТАЛНА АГЕНДА

1. ден

10⁰⁰ – 12⁰⁰

Прва сесија

10⁰⁰ – 10¹⁰

Отворање на семинарот

10¹⁰ - 11⁰⁰

- Забрзани постапки – воведни напомени, меѓународна рамка и видови забрзани постапки (ГБ – 10 мин.)

- Скратена постапка (АА – 10 мин.)

- Улога на обвинителот во скратена постапка (МК– 10 мин.)

- Улога на бранителот во скратена постапка (ДК– 10 мин.)

11⁰⁰-11³⁰

- Карактеристики на медијацијата (ГБ)

- Постапка по приватна кривична тужба и рочиште за мирење пред судот (ГБ)

11³⁰-12¹⁵

Вежба 1 : Симулација на рочиште за помирување со тест прашања на судијата преку која ќе се покаже неговата умешност да препознае случај погоден за медијација (ЈН)

Вежбата ја спроведува : Јани Нича

Методологија: Работа во мали групи

Едукаторот ги дели учесниците во четири групи и им ја задава вежбата.

Првата група има улога на приватен тужител и негов полномошник.

Втората група има улога на обвинет и негов бранител.

Третата група има улога на судија поединец.

Четвртата група е контролна група.

Се симулира рочиште кај судија поединец. Судијата ги повикува странките на рочиште за миреење. Судијата бара согласност од странките спорот да биде разрешен по пат на медијација. Согласноста се бара или на записник кај судијата или во писмена форма.

Приватниот тужител во консултација со својот полномошник дава согласност за упатување на спорот на медијација.

Обвинетиот со својот бранител исто така дава согласност спорот да биде упатен на медијација.

Судијата по дадената согласност носи Решение за упатување на страните на медијација.

Четвртата, контролна група дава забелешки на постапувањето на другите три групи, доколку утврди пропусти укажува на истите и укажува на правилен начин на постапување.

Траење на целата вежба: 45 минути

12¹⁵-12³⁰

Пауза за кафе

12³⁰-13⁰⁰

Втора сесија

12³⁰-13⁰⁰

- Упатување на медијација од страна на судот (ДК)
- Постапка пред медијатор (ДК)

Power point презентација

13⁰⁰-13⁴⁵

Вежба 2 : Симулација на постапка за медијација со медијатор

Вежбата ја спроведува Дељо Кадиев

Методологија: Работа во мали групи

Едукаторот дава воведни напомени за положбата на медијаторот согласно Законот за медијација.

Едукаторот ги дели учесниците во три групи и им ја задава вежбата.

Првата група има улога на приватен тужител и негов полномошник. (Групата ја следи Јани Нича)

Втората група има улога на обвинет и негов бранител. (Групата ја следи Дељо Кадиев)

Третата група има улога на медијатор. (Групата ја следи Дељо Кадиев)

Се прикажува сценарио каде странките се дојдени во просториите на медијаторот. Медијаторот ги запознава странките со принципите, правилата и со трошоците на постапката. Странките даваат наводи кај медијаторот, а медијаторот ја истражува суштината на проблемот и работи на изнаоѓање на коренот на проблемот и на помирување на странките. Постапката завршува со сочинување на писмена спогодба од страна на медијаторот која странките ја потпишуваат.

Траење на целата вежба: 45 минути

13⁴⁵ – 15⁰⁰

Ручек

15⁰⁰ – 16³⁰

Трета сесија

15⁰⁰ – 15³⁰

Постапка за издавање на казнен налог (МК)

Приговор на казнен налог (ДК)

Power point презентација

15³⁰-16³⁰

Вежба 3. Издавање на казнен налог и приговор

Вежбата ја спроведува Маја Конеска

Методологија: Вежба со пишување писмени обрасци

Учесниците се делат на три групи.

Првата група има улога на јавен обвинител. (Групата ја следи Маја Конеска)

Втората група има улога на осомничен и бранител. (Групата ја следи Дељо Кадиев)

Третата група има улога на судија поединец. (Групата ја следи Анета Арнаудовска)

Првата група во улога на јавен обвинител доставува до судот предлог за издавање на казнен налог. Предлогот го сочинува во писмена форма со сите потребни елементи согласно ЗКП

Третата група во улога на судија издава казнен налог со пресуда.

Втората група во улога на бранител поднесува приговор против пресудата.

Траење на целата вежба: 45 минути

16³⁰ – 16⁴⁵ Пауза за кафе

16⁴⁵ - 18⁰⁰ **Четврта сесија**

16⁴⁵ – 17¹⁵ Постапка за спогодување општо /видови/ компаративни искуства/ обврските на сите субјекти (ГБ)

Power point презентација

17¹⁵ – 17³⁰ Запознавање со случајот и задачата за наредниот ден (АА)

17³⁰ – 18⁰⁰ Сублимирање на обуката, предлози и сугестии

2. ден

09⁰⁰ – 11⁰⁰ **Прва сесија**

09⁰⁰ – 09⁴⁵ Постапка за донесување на пресуда врз основа на спогодба на обвинителот и осомничениот пред судија на претходна постапка ППП

- улогата на јавниот обвинител (МК)

- улогата на бранителот (ДК)

Power point презентација

09⁴⁵ – 10⁴⁵

Вежба 4: Симулација на постапка за преговарање на обвинителот, осомничениот и бранителот

Вежбата ја спроведува Анета Арнаудовска и Гордана Бужаровска
Опис на вежба 4:

Методологија: Вежба со симулации и играње улоги
Учесниците се делат на четири групи Се работи на случајот на со разбојништвото (од почетната обука). Првата и четвртата група имаат улога на јавен обвинител. Втортата група е бранител на обвинетиот Петар Петровски Третата група е бранител на обвинетиот Никола Николовски. Првата група во својство на јавен обвинител преговара со втората група во својство на бранител на Петар Петровски. Четвртата група во својство на јавен обвинител преговара со третата група во својство на бранител на обвинетиот Никола Николовски. Секој член од одделните групи ќе се јави во улога на преговарач. Дељо Кадиев го глуми Петар Петровски. Јани Нича го глуми Никола Николовски.
Траење на целата вежба: 60 минути

10⁴⁵ – 11⁰⁰

Пауза за кафе

11⁰⁰ - 13⁰⁰

Втора сесија

11⁰⁰ – 12⁰⁰

Вежба 5: Изработка на предлог спогодба

Вежбата ја спроведува Јани Нича

Методологија: Вежба со симулации и пишување акти
Учесниците се веќе поделени на четири групи од претходната вежба и остануваат во тие групи . Првата група и втората група сочинуваат спогодба за Петар Петровски Третата група и четвртата група сочинуваат спогодба за Никола

Николовски

Траење на целата вежба: 60 минути

12⁰⁰ – 12³⁰ Улогата на судот и видови одлуки (АА)
Power point *Презентација*

12³⁰ - 13³⁰ Ручек

13³⁰ – 15⁰⁰ Трета сесија

13³⁰ – 14³⁰ **Вежба 6** : Симулација на рочиште за оценка на спогодбата (со подготвени тест прашања од судијата)

Вежбата ја спроведува Анета Арнаудовска

Методологија: Симулација на рочиште за оценка на спогодба

Учесниците се делат на четири групи.

Првата група има улога на јавен обвинител

Втората група има улога на бранител на Петар Петровски

Третата група има улога на бранител на Никола Николовски

Четвртата група има улога на судија на претходна постапка.

Првата група во улога на ЈО и третата група во улога на бранител на Никола Николовски пред четвртата група во улога на судија на претходна постапка ја презентираат постигнатата и веќе доставена писмена спогодба до четвртата група. Судијата на претходна постапка поставува соодветни тест прашања за оценка на спогодбата и волјата и способноста на обвинетиот.

Истото потоа го прави и првата група во својство на ЈО и втората група во својство на бранител на Петар Петровски пред четвртата група во својство на судија на претходна постапка.

Улогата на Петар Петровски ја игра Дељо Кадиев

Улогата на Никола Николовски ја игра Јани Нича.

Едукаторот кој ја спроведува вежбата дава напатствија како да постапат групите. Можни се разни сценарија: а) во еден случај може обвинетиот не разбрал за каква казна се договорил и мислел дека ќе добие друга казна; б) во друг случај очигледно е дека обвинетиот не ја разбира спогодбата заради ментална болест; в) во трет случај обвинетиот разбрал се и нема никакво влијание врз неговата свест и

волја.
Траење на целата вежба: 60 минути

14³⁰ – 14⁴⁵ Пауза за кафе

14⁴⁵ – 17⁰⁰ Четврта сесија

14⁴⁵ – 15¹⁵ **Постапка за спогодување во фазата на оценка на обвинителниот акт (ДК) (ЈН)**

Power point презентација

15¹⁵ – 16³⁰ **Вежба 7: Пишување на одлуки**

Вежбата ја спроведува Јани Нича

Методологија: Носење на одлуки по предлог спогодба
Учесниците се делат на четири групи.
Првата група и Втората група во улога на судија на претходна постапка носат одлука за одбивање на предлог спогодбата
Третата група и Четвртата група во улога на судија на претходна постапка носат пресуда врз основа на предлог спогодба
Траење на целата вежба: 75 минути

16³⁰ – 17⁰⁰ Сублимирање на обуката, предлози и сугестии
Доделување на сертификати и евалуација на обуката

1. ЗАБРЗАНИ ПОСТАПКИ – ОПШТ ОБРТ

1.1. Меѓународна правна рамка

Методологија: Power point презентација

Едукаторот ги изнесува воведните напомени, дава осврт и компаративен преглед на забрзаните постапки преку слајдови.

Траење: 20 минути

Бројни меѓународни документи (препораки и резолуции), усвоени во последните години од страна на Советот на Европа и на ЕУ, воведуваат и наметнуваат нови стандарди за правосудството, особено во областа на кривичното законодавство и пракса, како најчувствително подрачје во поглед на заштитата на човековите права од можните непочитувања и повреди. Имено, современиот систем на кривична правда подразбира воведување систем на кривична постапка во која целосно ќе се почитуваат правата и слободите загарантирани, превенствено во Европската Конвенција за човекови права (ЕКЧП), при истовремено остварување на ефикасен кривично правен систем. Современите услови на живеење, глобализацијата, напредокот на комуникациските, како и компјутерските технологии, наметнуваат нови барања врз целото правосудство, кое се повеќе треба да добива карактер на сервисно ориентирано, т.е. насочено кон задоволување на корисниците на судските услуги.

Тоа подразбира воведување кривично правен систем кој ќе доведе до поедноставување на постапките, намалување на трошоците, употреба на новите технологии, намалување на оптовареноста на судовите и воведување алтернативни средства за решавање на спорите. Воведувањето на ваквиот систем, ќе овозможи лесен пристап до судовите, на граѓаните кои ќе имаат корист од ефикасноста на постапките, кои ќе завршат во краток рок, и ќе обезбедуваат гаранции дека донесените одлуки ќе бидат извршени. Во таа смисла усвоени се бројни документи на Советот на Европа (СЦЈЕ, СЕРЕЈ), а во тој правец се движи и македонското законодавство. Имено, измените и дополнувањата на Законот за судовите од 2010 та година, воведоа нови обврски за претседателите на судовите со цел за забрзување на постапките и за намалување на оптовареноста на судовите со лесни предмети, (кои патем речено го сочинуваат најголемиот баласт во судовите од првостепена надлежност), да го стимулираат и кај судиите да го поттикнуваат користењето на ИТ, како и користењето на

алтернативните начини за решавање на споровите. Се разбира, користењето на алтернативните начини на решавање во кривичната постапка е поосетливо во споредба со граѓанските и трговските спорови.

“Иако, за разлика од алтернативното решавање на споровите во граѓанските предмети, кривичната медијација не е корисна за намалувањето на оптовареноста на судскиот систем, истата може да има превентивен ефект во однос на идниот криминал. Со оглед на фактот што Препораката бр. Р (99) 19 се концентрира само на “медијацијата” помеѓу сторителот и жртвата, постои потреба за понатамошно истражување на поширокиот концепт на “повторното воспоставување на правдата” т.е. на постапките кои овозможуваат отстапување од вообичаените кривични процеси пред нивниот почеток (брзо после апсењето), откако почнале како дел од казниот процес или дури и за време на извршувањето на казната; бидејќи шемите за повторно воспоставување на правдата бараат повнимателна примена отколку алтернативното решавање на споровите во граѓанските спорови, затоа што доведувањето на жртвата и сторителот во контакт е многу почувствителен процес од соединувањето на две странки во расправа, успехот на ваквите методи зависи делумно од промените во културата на учесниците во кривичната правда и казниот модел на правдата“ (од Мислењето бр. 6 на ССЈЕ од 2004 та година).

Препораката Res (87)18 на Комитетот на Министри во врска со поедноставувањето на кривичната правда, каде што се наведуваат различни примери на работни задачи што претходно биле доверувани само на судии, а сега му се доверуваат на јавното обвинителство (чија што примарна мисија останува отпочнувањето и водењето на прогонот). Овие нови задачи создаваат дополнителни услови во врска со организацијата на јавното обвинителство и изборот на лица кои што ќе ги вршат тие функции.

Исто така, во последните години, сè повеќе се менува и улогата на јавните обвинители.

Имено, во сè повеќе држави, јавните обвинители имаат овластувања да го регулираат движењето на случаите така што имаат дискреционо право да определуваат кои случаи ќе одат на суд, а кои случаи може да се разрешат без судска постапка (помирување помеѓу обвинетиот и жртвата, постигнување договор пред судењето со согласност од обете страни, поедноставени и скратени постапки поврзани со определување на степенот на вината (plea bargaining), медијација, итн. и сето тоа принесува кон намалувањето на заостатокот предмети во судскиот систем и одредувањето на приоритети при гонењето. Ваквите овластувања на јавното обвинителство, кои се одраз на модернизацијата, социјализацијата, хуманизацијата и рационализацијата во администрирањето на кривичната правда, се корисни за намалување на преоптоварувањето на судовите. Од друга страна, правото што го имаат обвинителите да не поднесуваат одредени случаи пред суд, наметнува потреба за спречување на арбитражно дејствување, дискриминација или евентуални незаконски притисоци од политичката власт и грижа за заштита на правата на жртвите. Исто така е потребно

на засегнатите лица, а особено на жртвите, да им се овозможи да побараат преиспитување на одлуката на обвинителот тој да не превземе кривично гонење. Една можна опција е на жртвата да и се даде законска можност сама да го изнесе случајот директно пред судот. Според тоа, во земји каде што постои систем на дискрециско гонење, обвинителот треба внимателно да разгледа дали ќе пристапи кон гонење или не, земајќи ги предвид сите насоки или критериуми усвоени со цел да се постигне конзистентност во одлуките на обвинителството. Во таа смисла се и укажувањата содржани во препораките во Препораката 19(2000) на Комитетот на Министрите и други документи во однос на улогата на јавните обвинители („Меѓународни документи за независно и ефикасно правосудство“ Компилација издадена од Академијата за судии и јавни обвинители 2011 година.)

1.2. ВИДОВИ ЗАБРЗАНИ ПОСТАПКИ ВО НОВИОТ ЗКП

Во правец на хармонизација на македонското кривично законодавство со документите на Совет на Европа и на ЕУ, со новиот ЗКП, се воведоа четири вида забрзани постапки.

Скратената постапка воведува новини во поглед на кривичните дела за кои се води оваа постапка (парична казна или затвор до 5 години), како и овластувањето на судијата поединец кај постапките за кривични дела за кои се гони по приватна тужба, да закаже рочиште за помирување на кое може на страните да им предложи да бидат упатени на постапка за медијација.

Сосема нова постапка е постапката за донесување пресуда врз основа на спогодба на јавниот обвинител и осомничениот, со која во нашиот кривично правен систем се воведува институтот, познат во англосаксонските постапки за спогодување во однос на санкцијата (sentence bargaining).

За првпат се воведува постапката за медијација во која учествува и трето лице - медијатор.

Постапката за издавање казнен налог со кој се предлага и изрекува определена санкција во случај на постоење доволно докази за кривични дела од надлежност на судија поединец, е во диспозиција пред сè на јавниот обвинител, но и приватниот тужител може да поднесе таков предлог.

Карактеристично за сите наведени постапки е што овозможуваат завршување на постапката и донесување на пресудата во една претходна фаза, но само по претходно одобрување и усвојување од страна на судот. Меѓутоа, улогата на судот во сите овие случаи се состои во гарант на законитоста и заштитник на правата на обвинетиот и оштетениот, но без влијание или мешање во постапката чии носители се други субјекти (осомничениот и обвинителот, а во одредени случаи и оштетениот). Тоа одговара на новата улога на судот, кој што треба да биде независен и непристрасен арбитер во постапката, која се води

помеѓу две спротивставени странки. Во сите случаи, доколку судот не ја прифати предлог спогодбата за санкцијата, ако постапката за медијација не успее, или ако судот не го прифати предлогот за определување на казнен налог, постапката продолжува согласно соодветните процесни одредби во зависност од стадиумот во која се наоѓа постапката и тоа пред надлежниот орган за водење на постапката (јавниот обвинител или судот).

1.3. СКРАТЕНА ПОСТАПКА

Во поглед на скратената постапка, суштествено е тоа што структурата на постапката останува иста како и во постојниот ЗКП, со измени кои се воведени со цел за скратување, забрзување на постапката пред првостепениот суд, како и преку проширување на опфатот на кривичните дела за кои може да се води оваа постапка. Имено, досега скратената постапка се водеше пред судија поединец за кривични дела за кои беше предвидена парична казна или затвор до 3 години. Всушност, од досегашната практика, произлегува дека најголемиот дел од судските предмети пред судовите од првостепена надлежност, како по обем (преку 80 %), така и во однос на структурата на криминалитетот, се водат за кривични дела за кои е предвидена парична казна или затвор до 1, 3 или 5 години. Со воведување на можноста, пред судијата поединец да се водат постапки и за кривичните дела до 5 години затвор, основано може да се очекува намалување на времетраењето на постапките, намалување на заостатокот од предмети и зголемување на ефикасноста на судот. Новите законски решенија ќе овозможат предметот да се заврши на едно рочиште и во голема мерка да се намалат формалностите кои ги бара водењето на редовната кривична постапка пред трочлен совет, (формирање порота, отсуство на член на советот, одново започнување на расправата поради измена на советот, согласност на советот за голем број на процесни одлуки итн.). Втора суштинска новина, воведена со цел за забрзување на постапката е воведување на можноста, судијата во постапката по приватна тужба, на рочиштето за помирување, да предложи странките да се упатат на постапка за медијација доколку постои нивна взаемна согласност.

1.3.1. ПРИМЕНА НА ОДРЕДБИТЕ ЗА СКРАТЕНА ПОСТАПКА

- Одредбите од чл. 469 до 481 од ЗКП се применуваат во постапката пред судот што суди во прв степен за кривични дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или затвор до пет години
- Доколку во одредбите што се однесуваат на скратената постапка нешто не е посебно пропишано, соодветно се

применуваат другите одредби од ЗКП (на разликите ќе се укаже при разработка на соодветните одредби)

1.3.2. ПОВЕДУВАЊЕ НА ПОСТАПКАТА, НАДЛЕЖНОСТИ И ОБВРСКИ НА ЈАВНИОТ ОБВИНИТЕЛ

Постапката се поведува врз основа на обвинителен предлог на јавниот обвинител или врз основа на приватна тужба (одредбите од 58 до 68 од ЗКП). Како и досега и според новиот ЗКП, на скратената постапка не претходи истражна постапка. Иако се напушти супсидијарната тужба како облик на акт за превземање и продолжување на кривичното гонење на оштетениот му останува можноста да поднесе предлог за гонење до надлежниот јавен обвинител, а ако поднесе кривична пријава или предлог за остварување на имотноправно барање во кривичната постапка, ќе се смета дека со тоа ставил предлог за гонење (чл.58 од ЗКП).

Јавниот обвинител, согласно законските овластувања, во поткрепа на обвинителниот предлог самиот ќе одлучува дали и кои истражни дејствија ќе ги преземе и кои докази ќе ги прибави и приложи кон обвинението.

Јавниот обвинител како субјект, кој согласно новиот ЗКП има раководна улога во предистражната постапка, има овластувања под определени услови да го одложи, односно да не превземе кривично гонење (слични овластувања се предвидени и во чл. 154-156 од постојниот ЗКП).

Имено, во чл 43 од ЗКП предвидена е можноста за условно одлагање на кривичното гонење од страна на јавниот обвинител, со согласност на оштетениот, за кривично дело за кое е пропишана казна затвор до 3 години, ако осомничениот е подготвен да се однесува според упатствата на ЈО и да ги исполни обврските со кои се намалуваат или отстрануваат штетните последици од кривичното дело, се става крај на вознемирувањето што е резултат од кривичното дело, а со цел да се реинтегрира осомничениот. Видот и содржината на обврските имаат за цел надоместување на штетата, односно отстранување на состојбите кои го наведуваат осомничениот на сторување кривични дела.

Ако во определениот рок, кој не може да биде подолг од 6 месеци, а во случаите кога осомничениот е подложен на лечење, односно терапија, во период не подолг од една година, осомничениот ги исполни определените обврски, обвинителот ќе донесе решение со кое против осомничениот не се превзема кривично гонење. Во спротивно, согласно чл. 43 ст.4 од ЗКП, обвинителот поднесува предлог за поведување на скратена постапка.

Особено е важно да се укаже дека е напуштена досегашната законска можност (од член 428 ст. 1 од ЗКП) скратената постапка да се одржи и во

случај кога јавниот обвинител не е присутен, иако е уредно поканет. Согласно новиот концепт на главната расправа, товарот на докажувањето што го има јавниот обвинител и неопходната негова активност во текот на главната расправа, неговото присуство е неопходно за одржување на главната расправа и во текот на редовната и во текот на скратената постапка. Ова е изречно предвидено во членот 479 ст. 1 од новиот ЗКП.

1.3.3. СОДРЖИНА НА ОБВИНЕЛНИОТ ПРЕДЛОГ И НА ПРИВАТНАТА ТУЖБА

Приватните тужби, обвинителните предлози и другите поднесоци согласно членот 87 од ЗКП се поднесуваат писмено или усно на записник, а новина е дека може да се поднесуваат и по електронски пат.

Содржината на обвинителниот предлог е поедноставна, споредена со таа на обвинителниот акт, што е разбирливо, со оглед на видот и тежината на кривичните дела за кои се води скратената постапка.

Обвинителниот предлог, односно приватната тужба треба да содржи:

- елементите кои мора да ги исполнува секој поднесок (чл 87 од ЗКП), односно да биде разбирлив и потполн (тужбата поднесена од адвокат, органи на државна управа, правни лица и лица кои вршат јавни овластувања треба да содржи и податоци за електронско сандаче за достава на писмената регистрирано согласно закон).
- име и презиме на осомничениот со лични податоци, доколку се познати (кај обвинителниот акт тоа е задолжително,
- краток опис на кривичното дело (кај обвинителниот акт се бара поголема формалност и прецизност)
- означување на судот пред кој ќе се одржи расправата
- предлог кои докази да се изведат на расправата
- предлог осомничениот да се огласи за виновен и да се осуди според законот (овој елемент не се бара кај обвинителниот акт)
- предлог против осомничениот да се определи мерка за обезбедување присуство (ваков предлог не може да биде содржан во приватната тужба)

1.3.4. ПОСТАПУВАЊЕ НА СУДОТ ПО ПРИЕМ НА ОБВИНЕНИЕТО

Задржано е овластувањето судијата по службена должност да врши претходни проверки за стварната и месна надлежност на судот. Првенствено, судот испитува дали обвинителниот предлог, односно приватната тужба ги содржат елементите на уреден поднесок (чл.87 од ЗКП) и согласно законските овластувања, судот ќе го отфрли поднесокот ако подносителот, во оставениот рок, не постапи по барањето на судот

за исправка, односно за дополнување на неразбирливиот односно непотполн поднесок.

Понатаму, аналогно на чл.337 од ЗКП, судот утврдува дали постојат услови за отфрлање на обвинителниот предлог или приватната тужба и и тоа по однос на сите или одделни кривични дела и поднесокот со решение ќе го отфрли ако :

- делото што е предмет на обвинението не е кривично дело,
- постојат околности што ја исклучуваат кривичната одговорност, а нема основа за примена на мерка на безбедност
- нема барање од овластен тужител, предлог на оштетениот или одобрение на надлежен државен орган, ако е тоа потребно според КЗ , односно дека постојат околности што го исклучуваат гонењето и
- нема доволно докази во прилог на обвинението односно приватната тужба.

Од законскиот текст, произлегува дека постои разлика во однос на постојниот член 450 од ЗКП кој предвидува дека обвинителниот предлог или тужбата може да ги отфрли судијата по гореневедените три основи, (чл.284 т.1 до 3), а по однос на основот - недостиг од доволно докази, (чл.284 т.4), ваквата одлука може да се донесе само ако претходно се спроведени истражни дејствија. Ова, поради напуштање на обврската судот да се грижи за утврдување на материјалната вистина. Од истата причина напуштена е можноста од чл.448 од постојниот ЗКП, според кој судот по приемот на обвинителниот предлог или приватната тужба, претходно треба да испита дали е потребно да се спроведат одделни истражни дејствија или да се дополнат веќе спроведените истражни дејствија, па ако смета дека е потребно, истите самиот да ги спроведе.

Наведените измени треба да се сфатат во светлината на новиот концепт на кривичната постапка и новата улога на јавниот обвинител, кој е носител на гонењето и спроведувањето на истражните дејствија, а се со цел да се напушти улогата на судот во прибавување и изведување на докази по службена должност, па според тоа и можноста судот по свое наоѓање, а со цел да го испита основот (недостиг од докази), и без предлог од јавниот обвинител да изведува истражни дејствија. Неосновани се стравувањата дали и во колкава мера второстепениот суд ќе заземе став дека во вака рана фаза на постапката, судот е подготвен да “пресече“ и да ја заврши постапката со отфрлање на предлогот, односно тужбата поради недостиг од докази, или сепак е потребна нивна проверка во една непосредна и контрадикторна акузаторна постапка. Мора да се има на ум дека и второстепениот суд ќе мора да ја менува својата досегашна практика и ќе одлучува во духот на новиот концепт на кривична акузаторна постапка и новата улога на судот во неа.

Решението за отфрлање се доставува до јавниот обвинител и до приватниот тужител (во поглед на надлежноста за одлучување по жалба и роковите се применуваат одредбите на редовната постапка).

1.3.5.МЕРКИ ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ ПРИСУСТВО НА ОБВИНЕТИОТ

Во оваа постапка, јавниот обвинител, исто како и во редовната постапка може да предложи против обвинетиот да се определат која било од мерките за обезбедување присуство на обвинетиот, (чл. 471 од ЗКП), но постојат разлики во однос на основите, надлежноста и времетраењето на мерката притвор. Приватниот тужител не може да предложи определување мерки за обезбедување присуство, ниту во приватната тужба, ниту на главна расправа.

А. ПРИТВОР

А.1.ОСНОВИ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ ПРИТВОР

Притворот може да се определи против лице за кое постои основано сомневање дека сторило кривично дело по следниве основи :

- ако се крие, ако не може да се утврди идентитетот или ако постојат други околности што очигледно укажуваат на опасност од бегство,
- ако е во прашање кривично дело против јавниот ред и моралот, а особени околности го оправдуваат стравувањето дека осомничениот ќе го повтори тоа кривично дело или дека ќе го изврши кривичното дело со кое се заканува,
- ако уредно повиканиот обвинет очигледно одбегнува да дојде на расправа или ако судот направил два обиди уредно да го повика, а сите околности укажуваат дека тој очигледно одбегнува да ја прими поканата во кој случај судијата може да определи притвор согласно чл.165 ст.1 т.4 од ЗКП, во кој случај притворот може да трае до објавувањето на пресудата, а најдолго 30 дена, а обвинетиот мора да има бранител (по негов избор или поставен од судот).

А.2. НАДЛЕЖНОСТ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ ПРИТВОР

За определување на мерката притвор надлежен е

1. судијата на претходна постапка, пред поднесување на обвинителниот предлог
2. надлежниот судија поединец, по поднесувањето на обвинителниот предлог

A.3. ВРЕМЕТРАЕЊЕ НА ПРИТВОРОТ

- најдолго 8 дена до поднесување на обвинителниот предлог, притворот не може да трае подолго од осум дена,
- најдолго 30 дена – ако притворот е определен согласно чл.165 ст.1 т.4 од ЗКП и може да трае до објавувањето на пресудата,
- најдолго 60 дена во два случаи:
 - а) од поднесување на обвинителниот предлог до завршувањето на главната расправа, или
 - б) кога притворот е определен или продолжен по објавување на пресудата за затворска казна и може да трае до правосилноста на пресудата.

Во поглед на укинување на притворот по изрекување на пресудата, согласно се применуваат одредбите од чл.174 од ЗКП.

1.3.6. УЛОГА НА БРАНИТЕЛОТ ВО СКРАТЕНА ПОСТАПКА

Поаѓајќи од фактот дека скратената постапка претставува облик на кривична постапка во која важат определени специфичности и улогата на бранителот суштински многу не се разликува.

Новина во скратената постапка е можноста кај кривичните дела од надлежност на судија поединец за кои се гони по приватна кривична тужба, судијата пред закажување на главната расправа да ги повика приватниот тужител и обвинетиот заради разјаснување на работите ако смета дека тоа е целесообразно. На ова рочиште судијата може да даде предлог приватниот тужител и обвинетиот да се упатат на постапка за медијација, но за тоа е потребна согласност од обете страни. Ако тие прифатат да бидат упатени на медијација се носи решение, па се постапува согласно одредбите од чл.491-496 во кои е уредена постапката за медијација. Ако странките не се согласни да бидат упатени на медијација, ниту да дојде до нивно помирување, а со тоа ни до повлекување на приватната кривична тужба, тогаш судијата ќе земе изјави од странките и ќе ги повика да поднесат свои предлози за докази.

Улогата на бранителот во оваа фаза на постапката е значајна. Тој има можност со правилни совети да влијае врз обвинетиот да ја прифати оваа постапка за помирување. Тој треба да му објасни на обвинетиот дека постапката за помирување е постапка која ќе доведе до трајно разрешување на заострените односи помеѓу обвинетиот и приватниот тужител. Постапката која ќе ја спроведе медијатор кој за тоа има поминато обука, во целост ќе го разреши сите спорни односи помеѓу странките, ќе придонесе за нивно меѓусебно разбирање, а со тоа и до надминување на спорните односи. Улогата на бранителот е да му го претстави тоа на обвинетиот на најтранспарентен начин и да му укаже на обвинетиот за бенефитот од таквиот начин на разрешување на односите помеѓу обвинетиот и приватниот тужител. Тука секако како

еден од аргументите кои може да бидат искористени е особено тој дека секоја осудителна пресуда, секоја казна, па макар и решение со кое се изрекува судска опомена, сепак е акт со кој се утврдува вина кај обвинетиот, а како таква носи определени последици од осудата што првенствено го погаѓаат обвинетиот. Помирувањето, кое може да се постигне во самата судска постапка, но и во постапката за медијација, дава многу поголема гаранција дека во иднина нема да дојде до ново заострување на односите помеѓу обвинетиот и приватниот тужител и до нови кривични дела кои обвинетиот или приватниот тужител би го чинеле еден спрема друг. Тука, улогата на бранителот, но и на полномошникот на приватниот тужител е значајна, имајќи предвид дека односот адвокат-клиент е однос на доверба. Еден адвокат кој не успеал да постигне висок степен на доверба кај својот клиент не успеал да ја оствари својата задача како негов бранител односно полномошник. Клиентот треба да има доверба во својот адвокат и да биде убеден дека неговите совети се исклучиво насочени кон постигнување најдобро можно решение за неговиот клиент.

Бранителот треба да води сметка за времето што судот е должен да му го остави на обвинетиот за подготовка на одбраната, а кое е продолжено и од претходните три дена, сега изнесува осум дена од прием на поканата за главна расправа до денот на одржување на главната расправа. Во оваа смисла, бранителот мора да реагира до судијата поединец секогаш кога не е оставено доволно време за подготовка на одбраната, бидејќи станува збор за апсект кој е дел од концептот на правичната постапка.

Следна карактеристика на скратената постапка е дека недоаѓањето на бранителот на главна расправа не мора да доведе до одлагање на истата бидејќи одбраната не е задолжителна. Затоа одговорноста на бранителот во скратената постапка е всушност уште поголема бидејќи неговото отсуство може да доведе до осуда на неговиот клиент без истиот да има професионална одбрана од адвокат. Бранителот носи и одговорност сите докази во корист на неговиот клиент да ги презентира на главната расправа, од една страна, но и да ја оспори законитоста на доказите понудени од спротивната страна во текот на главната расправа. Ова затоа што главниот претрес е всушност првата можност тоа да се стори од причина што во скратена постапка нема фаза на потврдување на обвинителен акт. Оттука, првиот момент кога може да се оспори законитоста на доказите е самата главна расправа. Бранителот по прием на обвинителниот предлог задолжително е потребно да превземе се што е во негова можност да провери дали доказите се прибавени на законит начин и доколку утврди дека постои некаква незаконитост да му укаже на судијата поединец.

Присуството на обвинетиот во скратена постапка е задолжително само кај кривичните дела за кои е предвидена затворска казна до 5 години, додека кај оние до 3 години или помала казна не е задолжително присуството на обвинетиот. На ваквото законско решение бранителот задолжително треба да му укаже на својот клиент, со цел да се превенира донесување пресуда во отсуство на обвинетиот. Обвинетиот треба да биде запознаен со фактот дека неговото отсуство во скратена

постапка за кривични дела до 3 години, доколку тој е уредно поканет, не дава можност за повторување на постапката со барање да му се суди во присуство. Бранителот на обвинетиот задолжително треба да му укаже на обвинетиот за овој факт.

Следно нешто на кое бранителот особено треба да внимава е тоа дека рокот за жалба изнесува 8 дена, па одговорност на бранителот е да не го пропушти ваквиот рок.

2. ПОСТАПКА ЗА МЕДИЈАЦИЈА

Методологија: Power point презентација

Едукаторот ги изнесува условите за упатување на спорот на медијација, како и ја опишува самата постапка за медијација

траење: 30 минути

2.1. РОЧИШТЕ ЗА ПОМИРУВАЊЕ ВО ПОСТАПКАТА ПО ПРИВАТНА ТУЖБА И ОПШТО ЗА МЕДИЈАЦИЈАТА

Во досегашниот ЗКП, како еден од начините за забрзување на постапката и постигнување на помирување помеѓу странките беше предвидена можноста, кај кривичните дела за кои гонењето се превзема по приватна тужба, судијата да ги повика само тужителот и обвинетиот заради разјаснување на работите, ако смета дека тоа би било целосообразно за побрзо завршување на постапката (во поранешните закони, беше предвидено такво помирување пред општинските мировни совети).

Во новиот ЗКП, внесена е новина, која овозможува рочиштето за помирување да се искористи не само заради разјаснување на работите помеѓу странките, туку и воедно како начин странките да бидат упатени на постапка за медијација, во кој случај се применуваат одредбите од ЗКП што се однесуваат на постапката за медијација (чл.491 до 496 од ЗКП). На овој начин, со новиот ЗКП се воведува медијација во рамките на постапката пред судот (тужбата е веќе поднесена). Во овој случај странките се упатуваат на медијација кај обучен медијатор, регистриран во согласност со Закон и запишан во Именикот на медијатори, со тоа што се бара претходна согласност на странките. Крајната цел е вонсудско, доброволно решавање на нивниот кривично правен однос, настанат со извршување на кривичното дело. за остварување на оваа цел преку средби и преговарање им помага трето, незасегнато лице- медијатор. Тој е должен, во неформална и доверлива постапка да ги поттикне странките, преку процес на преговарање и договарање, да постигнат задоволително решение, без каква било интервенција на судот, како државен орган, чија одлука секогаш се сфаќа како туѓа и наметната.

За да се остварат законските услови за упатување на медијација во текот на веќе започнатата постапка по приватна тужба, потребно е да се исполнат повеќе услови

1. Рочиштето се закажува по поднесување на приватната тужба а обвинетиот се повикува со покана кон која се приложува и приватната тужба
2. Рочиштето за помирување се закажува пред закажување на расправата
3. Медијацијата е дозволена само за кривични дела за кои се гони по приватна тужба
4. Се повикуваат само тужителот и обвинетиот (не и бранителите и полномошниците)
5. Оваа законска можност судијата ќе ја ползува секогаш кога смета дека ваквиот начин е целесообразен за побрзо завршување на постапката и за поефикасно разјаснување на недоразбирањата односно надминување на спорот што постои помеѓу странките.

Проценката на судот да ги упати страните на медијација, како алтернативен начин за решавање на предметите, од судот бара способност и знаење, како и обученост за препознавање на случаите кои се подобни за медијација. Ова подразбира дека за таквата проценка, потребно е судијата да располага со доволно податоци во предметот, што му се достапни од приватната кривична тужба и приложените докази кон неа, врз основа на изнесеното од странките на самото рочиште.

На самото рочиште, судијата може (што значи и не мора), да даде предлог приватниот тужител и обвинетиот да се упатат на медијација, доколку постои согласност кај обете странки. Оттука прозивлегува дека упатувањето е факултативно и зависи од оцената на судијата.

Тоа значи дека судијата претходно треба целосно да ги информира и да им ги објасни на странките законските одредби за медијација, основните начела и принципи, содржината, целта, текот, роковите, нивните права, законската улога и положба на медијаторот (дека не смее да ги присилува на одлука), правните последици, последиците од неуспешната медијација итн. Ваквото поучување од страна на судот, не смее да се претвори во вмешување односно учество на судот во било која фаза од постапката за медијација која е доверлива, ниту да има влијание врз постигнатата спогодба, која е секогаш израз на волјата на странките. На тој начин, судот ја задржува улогата на вистински независен арбитер во спорот помеѓу странките и на гарант на слободите и правата, односно добива улога само на катализатор заради побрзо завршување на постапката, а во корист на странките. Се подразбира дека ова рочиште со оглед на содржината и целта, не треба да има строго формален карактер, туку е замислено како рочиште, на кое

страните ќе ја изнесат состојбата на работите, фактите, доказите, ќе разговараат со цел да одлучат дали би сакале спорот да го решат со медијација.

Судот пак, од своја страна ќе изврши внимателна анализа на целокупното однесување на страните, нивните лични особини, нивните меѓусебни односи, потреби и цели, мотиви и намери, нивната подготвеност да преговараат, подготвеноста за надомест на штетата, за прифаќање на фактите на случајот, доказите и сите околности пред, за време и после извршувањето на кривичното дело. Секако дека кривичниот суд, при таа оценка, секогаш треба да ги има во предвид и целите на специјалната превенција и ефикасноста на кривично правниот систем, заштита на правата и слободите загарантирани со Уставот, законите и меѓународните документи, како и потребата од заштита на оштетениот, па во правно допуштените рамки, ќе оцени дали е соодветно да даде предлог за медијација или не. Ова е еден од начините на кои судот ја остварува и социјалната димензија на судиската функција, која е поширока од „строгата“ судиска улога за водење на расправа и одлучување во спорот помеѓу две странки.

Условите за упатување на медијација се:

- ▲ Согласност од странките, која може да биде дадена на следниве начини:
 - а) на записник пред судија или
 - б) во писмена форма, заеднички или секоја страна одделно
- ▲ Согласност треба да се даде најдоцна во рок од 3 дена од денот кога е предложено упатување на медијација, при што се можни две ситуации:
 - а) ако странките не дадат согласност, судијата носи решение дека предлогот за упатување не е прифатен и закажува расправа односно
 - б) ако странките дадат согласност, судијата донесува решение за упатување на медијација
- ▲ Во рок од 3 дена од дадената согласност, страните спогодбено определуваат еден или повеќе медијатори од Именикот на медијатори и за тоа го известуваат судијата

Откако странките ќе го известат судот за определениот медијатор, се применуваат одредбите од постапката за медијација (чл. 491 до 496 од ЗКП). Постапката за медијација може да трае најдолго 45 дена од денот на дадена согласност од страните до судијата. По однос на самата постапка за медијација, ЗКП користи упатувачка норма на Законот за медијација.

Вежба 1 : Симулација на рочиште за помирување со тест прашања на судијата преку која ќе се покаже неговата умешност да препознае случај погоден за медијација (ЈН)

Вежбата ја спроведува : Јани Нича

<p>Методологија: Работа во мали групи</p> <p>Едукаторот ги дели учесниците во четири групи и им ја задава вежбата.</p> <p>Првата група има улога на приватен тужител и негов полномошник.</p> <p>Втората група има улога на обвинет и негов бранител.</p> <p>Третата група има улога на судија поединец.</p> <p>Четвртата група е контролна група.</p> <p>Се симулира рочиште кај судија поединец. Судијата ги повикува странките на рочиште за мирее. Судијата бара согласност од странките да спорот биде разрешен по пат на медијација. Согласноста се бара или на записник кај судијата или во писмена форма.</p> <p>Приватниот тужител во консултација со својот полномошник дава согласност за упатување на спорот на медијација.</p> <p>Обвинетиот со својот бранител исто така дава согласност спорот да биде упатен на медијација.</p> <p>Судијата по дадената согласност носи Решение за упатување на страните на медијација.</p> <p>Четвртата, контролна група дава забелешки на постапувањето на другите три групи. Доколку утврди пропусти укажува на истите и укажува кој е правилниот начин на постапување.</p> <p>Траење на целата вежба: 45 минути</p>

2.2. Медијација од аспект на бранителот.

Постапката за медијација е постапка која може да биде иницирана во скратената постапка, кај кривичните дела за кои се гони по приватна тужба. Судијата поединец кој постапува по предметот може да им предложи на странките давање согласност за упатување на предметот на медијација. ЗКП предвидел дека страни во постапката за медијација се осомничениот, неговиот бранител, оштетениот и неговиот полномошник.

Во сегашниот ЗКП постоеше можност, која впрочем и се користи од судечките судии, да им се даде можност на странките да се помират.

Новина во новиот ЗКП е дека страните се упатуваат на постапка за медијација пред медијатор, обучен и регистриран во согласност со закон.

Во членот 494 став 3 од ЗКП предвидел дека присуството на страните во постапката за медијација е задолжително, иако реално не содржи одредба со која таквото нешто би се гарантирало, односно не содржи санкција во случај на непочитување на ваквата одредба.

Постапката за медијација завршува на пет можни начини, од кои четири се со негативен исход, а петтиот е позитивен исход односно успешна медијација.

-Прво, со писмена изјава на медијаторот дека медијацијата не дава изгледи за успех и дека не се оправдани натамошните обиди за медијација;

-Второ, со истек на рокот од 45 дена констатирано со известување на медијаторот;

-Трето со повлекување на страните во било кое време без да ги наведат причините за тоа;

-Четврто, кога медијаторот со решение ќе ја запре постапката за медијација доколку смета дека е постигната спогодба што е незаконска или неподобна за ивршување и

-Петто, постигнувањето успешна спогодба помеѓу страните. Без оглед на фактот на кој од петте начини завршила постапката за медијација, актот со кој завршила медијацијата, без оглед дали тоа е изјава, решение или спогодба, без одлагање се доставуваат до судијата поединец.

Постигнатата и потпишаната спогодба се заверува од страна на самиот медијатор со негов потпис и печат издаден од Комората на медијатори. ЗКП има еден навистина добар приод кон спогодбата постигната пред медијатор не компликувајќи ја со потреба од нотарска заверка. Сепак нејзиното непочитување и неисполнување е основ за продолжување на кривичната постапка, па ако обвинетиот не приложи на судот доказ дека ги исполнил обврските од спогодбата, судијата ќе закаже рочиште за главна расправа.

Улогата на бранителот и на полномошникот на оштетениот во постапката за медијација е голема. Адвокатот на својот клиент треба да му ги образложи придобивките од медијацијата. Медијацијата е пред сè ситуација во која нема победени и поразени. Заеднички договореното крајно решение треба да се сфати како успех на обете страни. Со медијацијата медијаторот навлегува во самиот корен на проблемот, изнаоѓа што е тоа што е битно за секоја од страните во постапката не само медијацијата, но и во самата постапка од каде се упатени на медијација. Преку постапката за медијација, медијаторот треба да и овозможи на секоја од страните да ги сфати потребите на другата страна, самите странки да се чувствуваат слободни да понудат начини на кои најуспешно би се решиле нивните односи и да им помогне на странките самите да одберат начин за кој тие сметаат дека е најприфатлив. Самата медијација има за цел да ги доведе страните до разговор. Адвокатот треба на својот клиент да му ги објасни целите на постапката за медијација и да ја опише самата постапка за медијација, за клиентот да биде подготвен на се што го очекува во таа постапка. Во одредени случаи самиот медијатор може да

оцени дека поголеми се изгледите за постигнување на успешна спогодба доколку странките имаат состанок и без нивните адвокати. Адвокатот во таков случај не треба да има предрасуди и треба да го поддржи таквиот предлог од медијаторот. Во постапката за медијација треба да се има предвид самата специфика на таа постапка, која предвидува дека некои сесии може да се одржат по предлог и на самиот медијатор без присуство на полномошниците, па со цел таа постапка да биде успешна и да има поголеми шанси, ова нешто не би требало да се проблематизира од страна на бранителот и на полномошникот на оштетениот. Придонесот на адвокатот во постапката за медијација навистина може да биде особено значаен за успешно завршување на истата.

13⁰⁰-14⁰⁰ **Вежба 2** : Симулација на постапка за медијација со учество на медијатор

Вежбата ја спроведува Дељо Кадиев

Методологија: Работа во мали групи
<p>Едукаторот дава воведни напомени за положбата на медијаторот согласно Законот за медијација.</p> <p>Едукаторот ги дели учесниците во три групи и им ја задава вежбата.</p> <p>Првата група има улога на приватен тужител и негов полномошник.(Групата ја следи Јани Нича)</p> <p>Втората група има улога на обвинет и негов бранител.(Групата ја следи Дељо Кадиев)</p> <p>Третата група има улога на медијатор.(Групата ја следи Дељо Кадиев)</p> <p>Сценарио:</p> <ul style="list-style-type: none">-странките се дојдени во просториите на медијаторот,-медијаторот ги запознава странките со принципите, правилата и со трошоците на постапката,-странките ги изнесуваат своите наводи и видувања на спорот пред медијаторот,-медијаторот ја истражува суштината на проблемот и се обидува да изнајде каде лежи коренот на проблемот,-медијаторот настојува да ги помири странките-постапката завршува со сочинување на писмена спогодба од страна на

медијаторот која странките ја потпишуваат.
--

Траење на целата вежба: 60 минути

3. ПОСТАПКА ЗА ИЗДАВАЊЕ КАЗНЕН НАЛОГ

Методологија: Power point презентација
--

Едукаторот дава излагање за постапката за издавање казнен налог, како таа се одвива, кои акти се изготвуват и укажува на предностите на таа постапка
--

Траење: 30 минути

Ова е постапка која произлегува од проактивното дејствување на јавниот обвинител како овластен тужител кој одлучува за начинот како ќе го иницира кривичното гонење прилагодувајќи го кон околностите на случајот и спецификите на сторителот на делото.

Во оваа смисла, кога се исполнети законските услови, јавниот обвинител е овластен да поднесе предлог за издавање казнен налог до судијата поединец. Судијата поединец го прифаќа предлогот од јавниот обвинител и издава казнен налог со пресуда, а обвинетиот ако се согласува со таквата пресуда со казнен налог - не поднесува приговор против вака донесената пресуда.

Оваа постапка е дозволена, кога се работи за кривични дела од надлежност на судија поединец, (кривични дела казниви со парична казна или казна затвор во траење до 5 години (чл.25 ст.1 од ЗКП), при што е важно да постојат доволно докази кои ќе го убедат јавниот обвинител дека е основано да поднесе предлог за издавање казнен налог.

Покрај личните податоци на обвинетиот, опис на делото кое се става на товар, правната квалификација на делото, доказите со кои располага обвинителството, се предлага и кривична санкција по вид и висина. Значајно е што предложената санкција мора да се движи во рамките на санкциите предвидени во ЗКП - парична казна од 10 до 100 глоби, условна осуда со утврдена казна затвор до 3 месеци или парична казна, забрана за управување со моторно возило до 2 години и конфискација на имот и имотна корист прибавена со кривичното дело.

Судот има овластување со решение да го отфрли предлогот доколку истиот е поднесен за кривично дело за кое не може да се поднесе. Доколку судијата смета дека не е оправдано изрекување на предложената кривична санкција и дека од приложените докази може да се очекува изрекување на друга кривична санкција, судијата нема да донесе пресуда врз основа на предлогот за издавање на казнен налог туку ќе закаже

главна расправа според одредбите на скратена постапка. Доколку за судијата е прифатлива предложената санкција тој ќе издаде казнен налог со пресуда со која ќе ги изрече предложените санкции и други мерки од јавниот обвинител. Образложението ги содржи само доказите кои го оправдуваат изрекувањето на казнениот налог. Против вака донесената пресуда обвинетиот има право на приговор кој може да го поднесе во рок од 8 дена. Ако обвинетиот на пресудата со казнен налог не поднесе приговор, законска презумпција е дека се согласил со истата и со истекот на рокот за поднесување на приговор пресудата станува правосилна. Доколку обвинетиот не е согласен со пресудата истиот може да поднесе писмен приговор или усмен на записник пред судот. Приговорот воопшто не мора да биде образложен.

Судот го цени приговорот од формално правен аспект и проверува дали приговорот е благовремен и поднесен од овластено лице. Доколку не биде отфрлен приговорот заради процесни пропусти - благовременост, неовластено лице и сл., се закажува рочиште за главна расправа согласно одредбите на скратената постапка. Штом ќе се закаже рочиште за главна расправа се смета дека пресудата воопшто не била донесена.

Улогата на јавниот обвинител во постапката за издавање казнен налог е значајна. Без предлог од јавниот обвинител казнениот налог всушност и не може да биде издаден. Јавниот обвинител во секој случај треба да оцени дали има доволно прифатливи докази судот да издаде казнен налог. Тргувајќи од принципот на економичност, јавниот обвинител секогаш кога се исполнети законските услови и се располага со доволно докази ќе треба да предложи издавање на казнен налог. Тоа значи дека треба да се работи за кривични дела во надлежност на судија поединец и да постојат доволно докази од кои судијата ќе заклучи дека обвинетиот е сторител на кривичното дело што му се става на товар. Одговорноста на јавниот обвинител лежи и во соодветната правна квалификација на делото кое го става на товар на обвинетиот. Ова особено затоа што во глава 31 која се однесува на постапката за издавање на казнен налог не е предвидена можност судијата да ја промени правната квалификација на кривичното дело за кое јавниот обвинител предложил издавање казнен налог, па неправилната правна квалификација може да доведе и до одбивање на предлогот од обвинителот. Исто така одговорноста на јавниот обвинител лежи и во предлогот за кривичната санкција. Прво, да не предложи кривична санкција која излегува надвор од рамките на законот и да не предложи кривична санкција која не соодветствува на тежината на кривичното дело, што му дава право на судијата да не се согласи со изрекување на предложената кривична санкција. Не е предвидена можност судијата поединец да изрече друга санкција од онаа што е предложена од јавниот обвинител.

Улогата на бранителот во оваа постапка се состои во правилно советување на својот клиент дали да се поднесе приговор на донесената пресуда со казнен налог. Бранителот носи одговорност да процени дали доказите кои се доставени до судот се доволно и релевантни на нив да се заснова пресудата и дали во скратената постапка обвинетиот би поминал полесно од аспект на вината и кривичната санкција. Ако оцени дека некои

од доказите се прибавени на противзаконит начин, бранителот секако ќе советува поднесување на приговор бидејќи на расправата во скратена постапка ќе добие можност за истакнување на приговор за незаконитост на доказите. Но, доколку навистина не постои основ за истакнување на приговор, одговорност на бранителот е дали ќе го советува клиентот да поднесе приговор или да остави прсудата да стане правосилна . Секако бранителот ќе треба недвосмислено да му укаже на клиентот дека во случај на поднесување приговор, судот не е обврзан со забраната за reformation in rejus, односно дека на главна расправа во скратена постапка судот воопшто не мора да изрече иста казна како предложената во казниот налог, туку дека напротив може да изрече и потешка казна. Бранителот носи навистина голема одговорност за правилно советување на клиентот дали да биде поднесен приговор. Доколку биде изречена потешка санкција по одржана главна расправа бранителот ќе треба да даде соодветно и задоволително објаснување на својот клиент зошто советува поднесување на приговор. Доколку пак не постојат релевантни причини за поднесување приговор, не би требало да се советува поднесување приговор.

Улогата на бранителот во оваа постапка, како и впрочем во сите постапки е детерминирана со правилното советување на обвинетиот и одбегнувањето на злоупотреба на процесните овластувања, која злоупотреба во крајна линија може да се одрази неповолно кон обвинетиот.

Вежба 3. Издавање казнен налог и приговор

Вежбата ја спроведува Маја Конеска

Методологија: Вежба со пишување писмени обрасци
Учесниците се делат на три групи.
Првата група има улога на јавен обвинител.(Групата ја следи Маја Конеска)
Втората група има улога на осомничен и бранител (Групата ја следи Дељо Кадиев)
Третата група има улога на судија поединец. (Групата ја следи Анета Арнаудовска)
Првата група во улога на јавен обвинител доставува до судот предлог за издавање на казнен налог. Предлогот го сочинува во писмена форма со сите потребни елементи согласно ЗКП
Третата група во улога на судија издава казнен налог со пресуда.
Втората група во улога на бранител поднесува приговор против

казнениот налог.

Траење на целата вежба: 45 минути

4. ПОСТАПКА ЗА ДОНЕСУВАЊЕ ПРЕСУДА ВРЗ ОСНОВА НА СПОГОДБА НА ЈАВНИОТ ОБВИНЕТЕЛ И ОСОМНИЧЕНИОТ

4.1 ОПШТО

Во англосаксонската постапка спогодувањето за вина е договор помеѓу обвинителот и обвинетиот во кривичната постапка, со кој обвинетиот се согласува да признае вина за определено обвинение во замена за добивање на одредени отстапки од страна на обвинителството. Обвинетиот може да признае полесно кривично дело од она за кое е обвинет, едно од повеќе кривични дела, во замена за повлекување на другите обвиненија, или да го признае делот за кое се товари, во замена за полесна кривична санкција.

Во државите од континентална Европа, спогодувањето се прилагодува кон правната традиција што постои во овие држави, помеѓу кои и Република Македонија, со што тоа добива карактеристики на донесување пресуда врз основа на спогодба водејќи сметка за доказите со кои располага обвинителството, положбата на оштетениот во случаите на спогодување и можностите што му стојат на располагање на обвинетиот засилен со задолжителна одбрана.

Спогодувањето, всушност претставува взаемен договор, во кој и двете страни по малку отстапуваат од првичната замисла. Обвинетиот нуди пониска санкција во замена за долгото, исцрпувачко судење, каде може да биде поостро казнет. Спогодувањето е облик на активно преговарање, во кое обвинетиот во замена за признанието се откажува од правото на судење заради одредени отстапки во обвинението или во однос на одмерување на кривичната санкција. Секоја од страните може да даде иницијатива за спогодување. Малите разлики помеѓу понудената санкција при спогодувањето и санкцијата која евентуално може да ја добие на судење, може да го демотивира обвинетиот од спогодувањето. Во некои земји, во спогодувањето кај одделни кривични дела има строго ограничени порции за намалување на казната. Се смета дека тоа ја намалува креативноста и можноста на обвинителот да понуди поголеми намалувања во замена за добивање на поголеми бенефити од одбраната. Во Шкотска, на пример колку порано обвинетиот ја призна вината и се спогодил, толку помала казна ќе добие, бидејќи важен е “утилитаристичкиот” карактер на спогодувањето, односно

мерката во која спогодувањето придонело за заштеда на време, труд и пари. Со цел овие редуцирања да бидат ефективни, тие мора да бидат доволно големи за да ги мотивираат виновните обвинети да признаат, но е не и толку за да влијаат на сите, без оглед дали се невини или виновни, да се откажат од правото на судење.

Методологија: Power point презентација
Едукаторот дава општ преглед на поимот спогодување и ги изнесува компаративните искуства
Траење: 45 минути

4.2. ВИДОВИ СПОГОДУВАЊЕ

Постојат повеќе видови спогодување со оглед на спецификите во правните системи, фазите во кои се дозволени и вовлеченоста на оштетениот во овој процес, предметот на спогодувањето и последиците што се надоврзуваат на спогодувањето.

Компаративно, во правосудните системи на САД и другите западни земји од чии системи практично е преземено спогодувањето и во нашиот правен систем, постојат три видови на спогодување.

1. **Charge Bargaining** - спогодување за обвинение - предмет на спогодувањето е самото обвинение, односно правната квалификација на кривичното дело за кое обвинетиот ќе биде обвинет. Вообичаено, спогодувањето во оваа сфера се одвива во прифаќање на обвинетиот да биде обвинет и казнет за дело со пониска квалификација, а со тоа и помала пропишана казна (на пример наместо за убиство од член 123 став 1 да биде обвинет за убиство на миг од член 125)

2. **Fact Bargaining** - преговарање за факти-овозможува обвинетиот да признае одредени факти кои за јавниот обвинител се тешки или невозможни за докажување, во замена за невоведување на други факти од страна на јавниот обвинител против обвинетиот и

3. **Sentence Bargaining** - спогодување за казна-предмет на спогодувањето е видот и висината на казната која ќе му биде изречена на обвинетиот.

4. Постапка за донесување на пресуда врз основа на спогодба на обвинителот и осомничениот пред судија на претходна постапка

Новиот Закон за кривична постапка воведува една сосема нова постапка, а тоа е постапка за донесување пресуда врз основа на спогодба на јавниот обвинител и осомничениот. Со ваквото решение, во нашето законодавство прифатен е третиот облик на спогодување - спогодувањето за казната.

4.4.1. СУБЈЕКТИ ВО ПОСТАПКАТА И НИВНИТЕ ОБВРСКИ ВО ПРИЗНАНИЕТО И СПОГОДУВАЊЕТО

-улогата на јавниот обвинител (МК)

-улогата на бранителот (ДК)

При преземањето на дејствијата во постапката за спогодувањето, во однос на намерите, мотивите и последиците, сите субјекти кои учествуваат во постапката за спогодувањето, вклучувајќи го и судот, се должни да обезбедат законитост и правна сигурност. Страните треба да имаат еднакви преговарачки позиции во постапката за спогодувањето. Секој од субјектите кои учествуваат во оваа постапка се задолжени да ги почитуваат меѓународните стандарди за заштита на човековите права, првенствено правото на фер судење, содржано во чл.6 од ЕКЧП. За обезбедување на овие принципи, потребно е да се изгради систем на взаемна доверба и почитување на надлежностите помеѓу сите наведени субјекти.

Во основните права и обврски на јавниот обвинител спаѓа и таа да преговара и да се спогодува со обвинетиот за признавање на вина, на начин и под услови определени со закон. Тоа значи дека приватниот тужител не може да се јави како носител на спогодувањето, туку за него постои можност, по негова согласност, од страна на судот, да биде упатен на постапка за медијација.

Двете страни на спогодувањето имаат обврска да настапат и да преговараат на етичен, чесен, стручен и компетентен начин, а обвинителот и бранителот, истовремено, да бидат и добро обучени.

Обвинителот има обврска во случаите кога се сомнева во законитоста на признанието и во доволноста на доказите, да не прифати спогодба, особено, кога доказите треба да се проверат во една контрадикторна постапка.

Бранителите (и оние избрани од самиот обвинет и поставените по службена должност), пред и во текот на постапката за спогодување, се должни стручно и совесно да ги поучат обвинетите за сите права, за суштината на постапката, за последиците од спогодувањето, за опсегот на казната која е предвидена и која може да ја добие при спогодувањето.

Обвинителот е должен е да ги презентира сите докази што ги прибавил во истражната постапка против обвинетиот, како и доказите кои може да бидат од полза за одбраната.

Обвинителствата имаат обврска, согласно одредбите на КЗ да изградат стандарди за санкции при спогодувањето по однос на слични кривични дела (слично како Упатствата за санкциите во САД) заради законитост и правна сигурност. Ова е особено важно за во јавноста да се создаде перцепција за конзистентност и почитување на еднаквоста на граѓаните пред законот и дека се одбегнува привилегирањето на одредени обвинети, особено со оглед на нивната имотна положба или високите позиции во политиката или општеството.

Обвинителството треба да обезбеди транспарентност на постапката за спогодување, што ќе придонесе кон одбегнување на тактиките на притисок и закани, поголема видливост и објавување информации за постојните санкции за специфични видови на кривичните дела.

4.4.2. УЛОГАТА И ОБВРСКИТЕ НА СУДОТ ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ПРАВАТА НА ОБВИНЕТИОТ И ЗАКОНИТОСТА

Судијата е гарант за фер судење. Иако се работи за забрзана постапка, судот внимава да не дојде до злоупотреба на правата, поаѓајќи од начелото дека сите субјекти во кривичната постапка се грижат за законитост на кривично правниот систем.

Од аспект на еднаквост на оружјето, судот ја цени релевантноста на доказите врз основа на списите на предметот, при што се земаат предвид и доказите на обвинителството и оние на одбраната. Тоа значи дека кај спогодувањето, судот не ги оценува доказите во контрадикторна постапка, бидејќи рочиштето за оценка на спогодбата нема карактер на расправно рочиште - нема директно и вкрстено испитување на обвинетиот, на сведоците, но ако од самиот тек на рочиштето произлезе дека странките почнуваат да ги оспоруваат доказите, ќе ја одбие спогодбата и ќе се продолжи со постапката согласно законот.

Судот испитува дали обвинетиот имал бранител, дали бил поучен и ги разбрал сите свои права во оваа постапка.

Поаѓајќи од дискрециони овластувања што ги има судот, тој може да ја одбие спогодбата со предложената санкција, ако е спротивна на одредбите на КЗ, ако не одговара на околностите на случајот и личноста на обвинетиот, како и ако е спротивна на казнената политика за слични кривични дела како оние содржани во предлог спогодбата. Важно е да се нагласи дека судијата нема дискреција предложената санкција да ја измени по вид и висина.

Поднесената предлог спогодба подлежи на контрола, па во оваа смисла, судијата мора да изврши строга судска контрола на спогодувањето за да обезбеди конзистентност во казнувањето од причина што, ако веќе ја прифати предложената санкција, истата треба да ја образложи во осудителната пресуда.

Судот во моментот на оценката, треба да располага со сите елементи врз основа на кои ќе одлучи дали ќе ја дозволи предложената санкција, за истата да може подробно да ја образложи во пресудата, со што се овозможува индивидуализација на казната.

Со цел да се заштити обвинетиот, судот е должен да испита дали пред да го даде признанието обвинетиот ја знаел понудената санкција. Во спротивно, произлегува дека обвинетиот признал, а однапред не ги знаел бенефитите од тоа свое дејствие.

И од аспект на еднаквост на оружјето судот треба да цени дали обвинетиот бил запознаен и имал увид во сите докази и списи, како и дали доказите во предметот се незаконски, (изнудување на признание со повреда на чл.3 од ЕКЧП и сл.) и во таков случај ќе ги издвои од списите по службена должност или на предлог на странките.

-Судијата е гарант за одбивање на спогодувањето како извор на лажни признанија од било какви мотиви (прикривање на друг сторител, желба за публицитет, психичка состојба, ецентрици и сл.)

Иако спогодувањето, помеѓу другите, има за цел намалување на заостатокот на предмети, важно е судот да не избрзува со одлуката во однос на прифаќање на предлог спогодбата.

Судот ја спроведува обврската за поучување на обвинетиот за сите права и негово правилно информирање за суштината и последиците од спогодувањето, без истиот да учествува и да влијае врз одлуката. На тој начин, судот ја задржува независната и непристрасна позиција во една адверзијална постапка, во смисла на поучување а не и охрабување, односно одвраќање на страните од процесот на спогодувањето.

Судот при оценка на спогодбата, треба да спроведе тест со прашања со цел да ги утврди сите околности при спогодувањето, како и за време на оценката на истото, со цел да го утврди следното:

- врши оценка на состојбата во која се наоѓа обвинетиот во време на оценката на спогодувањето.
- врши испитување на изјавата за признавање на вината од формална страна (дали обвинетиот бил поучен од обвинителот уште пред првото испитување дека мора да има бранител, дали бранителот присуствувал цело време на сите дејствија на преговарањето, дали имал доволно време да се посветува со бранителот и да размисли за одлуката за признание, дали бил

поучен од страна на бранителот за суштината на признанието и на последиците од истото, (законските одредби -дека е тоа конечна одлука, дека нема да има право на жалба, дека се откажува од контрадикторно судење на расправа, испитување на сведоците и сл, дали бил реално и точно информиран за предностите од признавање на вината, можната санкција на судење, опсегот на санкциите за тие кривични дела, дали знае што признава, (елементите на кривичното дело, време, место и начин и дека признанието треба да биде целосно по однос на сите елементи на делото или на делата за кои се товари односно за кои се води истражна постапка или е обвинет, дали бил запознаен со сите докази од спроведената истрага или обвинението итн.

- врши испитување на изјавата за признавање од суштинска страна и тоа дали признанието е доброволно и свесно, ги испитува сите околности во времето на давањето на изјавата на обвинетиот, неговата ментална и здравствена состојба, дали изјавата ја дал доброволно и слободно, без принуда, без каков било притисок, закана, измама во вид на давање лажни и неодржливи ветувања кои евентуално влијаеле врз слободното изразување на волјата, дали извршил сестрана свесна и разумна проценка на последиците од признанието, дали бил поучен за последиците од давањето изнудено признание и дека тоа претставува незаконски доказ на кој не може да се заснова пресудата.

Потребно е судот да влезе во вистински дијалог со обвинетиот (со сет на прашања), за да ја оцени законитоста на изјавата за признавање и спогодувањето, а не само формално со поставување прашања кои само би ја задоволиле формалната страна на законот, да направи вистинско истражување на сите околности кои ќе доведат до сознанието дека се исполнети законските услови за спогодувањето.

Во случај на појава на лажни признанија, ако се тие очигледно непоткрепени со другите докази, судот нема да ја прифати спогодбата, заснована врз лажно признание, дадено од било какви мотиви (лични или поттикнати од дејствијата и изјавите на обвинителот или бранителот). Кај лажното признание, судијата пред себе го има досието, и треба да утврди дали признанието е резултат од слободен и разумен интелегентен избор. Ваквото признание нема да биде прифатено доколку тоа било неконзистентно со фактите на случајот, не е засновано на каков и да било доказ и ако обвинетиот очигледно нема никакво познавање за околностите на случајот.

Судот испитува дали обвинетиот рационално, со стручна помош на својот бранител, ги одмерил користа од добивање помала санкција во замена за признанието, наспроти одењето на судење.

При целокупната оценка, судот поаѓа од свеста и интелегенцијата на просечно разумна личност, а ако од целокупните искази и поведението на обвинетиот, за време на оценката, произлезе нешто друго (дека се работи за обвинет со ментални проблеми или кај судијата се јави сомневање дека обвинетиот е непресметлив, тогаш судот нема да ја прифати спогодбата и во зависност од фазата, надлежниот орган ќе продолжи со понатамошната постапка заради одредување на психијатриско вештачење. Судот треба секогаш да води сметка за ранливата категорија на лица од чл. 74 од ЗКП (ако обвинетиот е нем, глув или неспособен самиот успешно да се брани.

ТЕСТ ПРАШАЊА ШТО НА ОБВИНЕТИОТ ТРЕБА ДА МУ ГИ ПОСТАВИ СУДИЈАТА

- прашања за лични и семејни прилики
- околности од кои ќе се утврди дека обвинетиот целосно ја разбрал природата на спогодувањето и последиците (за да се избгнат можните недоразбирања или измама) .
- испитување на менталната состојба во време на спогодувањето
- дали бил под дејство на дрога или алкохол
- дали добро се чувствувал
- дали пред да признае, се консултирал со адвокатот
- дали би сакал и сега да го консултира адвокатот (да му се остави време)
- дали бил под некаков притисок да признае
- каква му е состојбата во времето на оценката
- дали му биле предочени и имал увид во сите докази (на негова штета, но и во негова корист) и кога?
- дали одбраната имала време да ги проучи?
- дали е согласен со висот и висината на предјавеното оштетно побарување и со доказите во поткрепа на истото?
- дали ја прочитал изјавата пред да ја потпише?

ВО КОЈА ФАЗА НА ПОСТАПКАТА Е МОЖНО СПОГОДУВАЊЕТО

Нашиот Закон за кривична постапка го ограничил процесот на спогодување и носење на пресуда врз основа на спогодба до „поднесување на обвинение“. Така согласно член 483 став 1 од ЗКП „**До поднесување на обвинение** јавниот обвинител и осомничениот може да поднесат предлог-спогодба со која бараат од судијата на претходната постапка да примени кривична санкција определена според видот и висината, во законски определените рамки за конкретното кривично дело, но не под границите за ублажување на казната определени со Кривичниот законик.

За жал нашиот законодавец не прифатил концепт во кој спогодувањето е можно и во фаза на главна расправа. Земјите од регионот кои пред нас ги изменија своите закони за кривична постапка, воведувајќи новини меѓу кои и спогодувањето, прифатија да спогодувањето може да се одвива и во текот на главната расправа. Во Босна ваквиот начин на спогодување функционира навистина добро и јавниот обвинител и осомничениот со неговиот бранител преговараат во текот на целата постапка. Секако, од искуството во Босна и Херцеговина, дознаваме дека понудата која била дадена во фаза на истрага, не е иста со онаа која се дава на почетокот на главната расправа или пред самиот нејзин завршеток. Она што било најповолно во почетокот на преговарањето станува се помалку поволно за обвинетиот во текот на постапката. Ставот со кој се брани можноста во нашиот ЗКП да спогодувањето е можно до поднесување на обвинение е дека судот не треба воопшто да знае дека имало обид за спогодување, за да судот не создаде слика дека заради таквото преговарање обвинетиот практично признал дека е виновен. Така, согласно член 335 став 4 од ЗКП „Предлог-спогодбата која не е прифатена не може да се користи како доказ во натамошната кривична постапка. Судијата или советот за оцена на обвинителниот акт ќе обезбеди записникот со изјавата за признавање на вината и предлог-спогодбата да се затворат во посебна обвивка која ќе се издвои од списите на предметот, во смисла на членот 334 став (6)“.

Улогата на бранителот во секоја фаза на спогодувањето е преговарањето да го чини на најтранспарентен начин во однос на својот клиент. Бранителот, задолжително треба на својот клиент да му ја пренесе секоја понуда од јавниот обвинител, без оглед во колкава мера бранителот таквата понуда ја оценил како неповолна. Клиентот има право да знае што понудил јавниот обвинител, бидејќи крајната одлука дали ќе се спогоди и каква спогодба ќе биде постигната зависи сепак од клиентот, а не од бранителот.

При првиот контакт со клиентот бранителот треба да му укаже на истиот дека постои можност за спогодување со јавниот обвинител за вина, а со тоа и носење на пресуда врз основа на предлог спогодба. Бранителот треба да му ги изложи на клиентот сите можности за завршување на кривичната постапка која се води против неговиот клиент. Секако, размислата на клиентот во различни фази на постапката различно ќе се движи. Доколку на почетокот на постапката постојат релевантни докази, на пример клиентот е фатен *in flagranti* во

извршување на кривично дело, па дури можеби и се наоѓа во притвор, одбраната треба да му предочи на клиентот какви сè докази постојат против него. Клиентот секако е веќе свесен дека доказите се сериозни и ќе биде уште во самиот почеток многу поподготвен за отпочнување на постапка за спогодување. Од друга страна доколку постапката која е спроведена од страна на јавниот обвинител не нуди во почетокот сериозни докази во поткрепа на покренување на обвинение, осомничениот и неговиот бранител секако нема да гледаат особена причина за спогодување, но доколку понатаму во текот на истрагата се дознае за нови докази кои одат на товар на осомничениот, очекувано е дека тој ќе ја измени својата позиција и ќе сака да отпочне постапка за спогодување.

Иако законот вели дека спогодувањето може да се одвива „до поднесување на обвинителен акт“, тој сепак допушта постапка за спогодување да се одвива и во фаза на оцена на обвинителниот акт. Во оваа фаза обвинетиот ги знае доказите како на обвинителството така и на одбраната, ги знае доказите на кои обвинителството го темели обвинението и кои може да бидат изведени на главна расправа, судот веќе оценил дали доказите се прибрани на законит начин, а обвинетиот заедно со бранителот веќе има своја теорија на случај.

Пред да отпочне со „преговарачкиот процес“, бранителот треба да има јасен и недвосмислен договор со својот клиент :

1. дали воопшто да се спогодуваат
2. доколку се спогодува за вина кои се границите на прифатливост на казна за неговиот клиент

Овие две нешта се основните правци на дејствување на бранителот и тој по нив задолжително треба да се раководи. За свои потреби, а со цел да се одбегнат какви било недоразбирања со клиентот, добро би било бранителот со својот клиент да сочини и потпише меморандум во кој ќе бидат наведени основните правци на дејствување, дали да се пристапи кон спогодување и во кои рамки да се одвива спогодувањето. Клиентот може да инсистира сите преговори да се водат исклучиво во негово присуство, па и тоа би требало да се наведе во меморандумот, како и најповолната казна по мислење на клиентот. Бранителот задолжително треба во максимална мера да ги почитува насоките зацртани во меморандумот со неговиот клиент, а ако е волја на клиентот лично да учествува во спогодувањето, да му укаже на ваквиот став на својот клиент на јавниот обвинител и преговорите да ги води исклучиво во присуство на својот клиент.

Откако ќе биде идентификувана потребата на клиентот (најприфатлива казна) треба да се согледаат потребите и на обвинителот, за да може да се водат успешни преговори.

4.3 УЛОГАТА НА СУДОТ И ВИДОВИ НА ОДЛУКИ

Во праксата се појавува дилема како е можно пред судија на претходна спогодба да се одобри спогодба за кривични дела за кои доколку случајот оди на судење, процесот би го водел тричлен или петочлен совет.

Овластувања на судот во постапката за донесување на пресуда врз основа на спогодба на јавниот обвинител и осомничениот во истражна постапка

Судот во рок од 3 дена по приемот на на предлог-спогодбата, судијата на претходната постапка закажува рочиште за оцена на предлог спогодбата на кој ги повикува подносителите и ја оценува од формална и материјална страна.

Кога предлог спогодбата ќе биде доставена, судијата на претходна постапка испитува дали спогодбата е составена согласно чл. 483 од ЗКП, односно:

- дали предмет на спогодувањето е видот и висината на кривичната санкција (**главна казна, споредна казна, мерка на безбедност, алтернативна мерка или други мерки предвидени во КЗ**) и видот и висината на имотно правното побарување
- дали запазен рокот за поднесување на спогодбата кој е до поднесување на обвинението (поточно до потврдување на обвинението)
- дали предложената санкција е определена по вид и висина
- дали санкцијата е определена во рамките на законски определените мерки за конкретното кривично дело, но не и под границите за ублажување на казната определени со КЗ
- дали кон спогодбата се приложени сите докази како и писмена изјава потпишана од оштетениот за видот и висината на имотноправното побарување
- дали осомничениот дал согласност, предмет на спогодувањето да биде и имотноправното побарување од оштетениот, како и во поглед на неговото остварување
- дали во текот на постапката за спогодување и преговарање, од моментот на започнување на остаката за спогодувањето, осомничениот имал бранител по свој избор или поставен од судот по службена должност.

Понатаму, на рочиштето, судот е должен да испитува :

- дали спогодбата е доброволно поднесена

- дали осомничениот е свесен за правните последици од нејзиното прифаќање
- дали осомничениот е свесен за последиците од имотно правното побарување и трошоците на постапката.
- дали на рочиштето јавниот обвинител, осомничениот и бранителот поднесуваат барање за утврдување на кривична санкција идентична со предложената во спогодбата
- ги поучува дека имаа право до донесување на одлуката да се откажат од предлог-спогодбата
- ги поучува дека прифаќањето на предлог-согодбата се смета за откажување од правото на жалба на пресудата врз основа на предлог спогодбата.

Одлуки на судот по повод предлог-спогодбата

Судот со решение ја одбива предлог-спогодбата ако

- Утврди дека прибавените докази за фактите важни за избор и одмерување на санкцијата не го оравдуваат изрекувањето на предложената санкција
- Ако во текот на рочиштето поднесат барање за утврдување на санкција различна од предложената во спогодбата

Решението заедно со списите, ги доставува до јавниот обвинител, а записникот од одржаното рочиште и предлог спогодбата не може да се користат во натамошниот тек на постапката (судијата донесува решение за нивно издвојување од списите на предметот и кај него се чуваат)

Судот ако ја прифати предлог спогодбата, изрекува пресуда во која не смее да изрече санкција различна од предложената и ги содржи елементите на осудителна пресуда согласно чл. 404 од ЗКП.

Со оглед дека судот во овој случај носи осудителна пресуда, тоа подразбира дека треба да располага со сите факти и докази во поткрепа на околностите кои се битни за одмерување на санкцијата (кои се однесуваат на делото и на личноста на обвинетиот, во смисла на одредбите од КЗ, заедно со околностите кои овозможуваат судот да ја ублажи казната –значи не само олеснителните, туку и ублажувачките околности), но не и под тие граници. Значи, обвинителот и одбраната, треба во претходните фази на постапката да пројават проактивна улога во правец на собирање и презентирање на тие докази пред судот за да не доаѓа до одолговлекување на постапката .

ВЕЖБА 7 : Симулација на рочиште за оценка на спогодбата (со спремни тест прашања од судијата)

Вежбата ја спроведува Анета Арнаудовска

<p>Методологија: Симулација на рочиште за оценка на спогодба</p> <p>Учесниците се делат на четири групи.</p> <p>Првата група има улога на јавен обвинител Втората група има улога на бранител на Петар Петровски Третата група има улога на бранител на Никола Николовски Четвртата група има улога на судија на претходна постапка.</p> <p>Првата група во улога на ЈО и третата група во улога на бранител на Никола Николовски пред четвртата група во улога на Судија на претходна постапка ја презентираат постигнатата и веќе доставена писмена спогодба до четвртата група. Судијата на претходна постапка поставува соодветни тест прашања за оценка на спогодбата и вољата и способноста на обвинетиот.</p> <p>Истото потоа го прави и првата група во својство на ЈО и втората група во својство на бранител на Петар Петровски пред четвртата група во својство на судија на претходна постапка.</p> <p>Улогата на Петар Петровски ја игра Дељо Кадиев Улогата на Никола Николовски ја игра Јани Нича.</p> <p>Едукаторот кој ја спроведува вежбата дава напатствија како да постапат групите, така да во еден случај може обвинетиот да не разбрал за каква казна се договорил и мислел друга казна, во друг случај очигледно е дека обвинетиот не ја разбира спогодбата заради ментална болест, во трет случај обвинетиот разбрал се и нема никакво влијание на неговата воља.</p> <p>Траење на целата вежба: 60 минути</p>

4.4. ПОСТАПКА ЗА СПОГОДУВАЊЕ ВО ФАЗА НА ОЦЕНКА НА ОБВИНИТЕЛЕН АКТ (ДК) (ЈН)

Спогудување во фазата по приемот на обвинителниот акт од страна на обвинетиот.

Начелото на еднаквост на оружјето ја наметнува потребата обвинетиот да биде известен за завршување на истражната постапка- (чл.302 од ЗКП), а пред завршување на истражната постапка, обвинителот, ако тоа не го сторил претходно, должен е да го испита осомничениот. Ова известување содржи податоци и тоа краток опис на делото за кое било постапувано, правната квалификација, со назначување дека сите списи се во архивата и дека осомничениот и неговиот бранител имаат право да ги разгледуваат, поука дека во рок од 15 дена има право да поднесе исправи или други докази или да бара од ЈО тоа да го направи: на тој начин во оваа фаза, обвинетиот веќе може да размисли, со оглед на

расположивите докази, дали ќе донесе одлука во правец на признание на вината.

Понатаму, од самата содржина на обвинителниот акт обвинетиот, со стручна помош на бранителот може да одлучи да даде признание на вина. Затоа и одредбите стриктно ја пропишуваат содржината на актот за обвинетиот да знае што и во која мерка признава. Значи, опис на делото од кое произлегуваат законските обележја на кривичното дело, времето, местото и начинот на извршувањето на кривичното дело, предметот на кој е извршено кривичното дело и средството со кое е извршено кривичното дело, како и други околности потребни за прецизно определување на кривичното дело, како и доказите врз кои се темели обвинителниот акт, а во прилог ЈО ги доставува сите вербални и материјални докази и предлага листа на докази за главната расправа.

Судот треба да изврши сестрана оценка дали обвинетиот во целост го признава делото, а ако има одредени отстапувања, истите не треба да се однесуваат на околности кои би довеле до поинаква фактичка сосостојба и правна квалификација од онаа во обвинението или, заради потребата ид идентичноста на обвинението и пресудата (во спротивно судот ќе направи суштествена повреда на одредбите од ЗКП (чл.415 ст.1 т.7 и 9).

По приемот на обвинителниот акт обвинетиот може да поднесе приговор против обвинителниот акт согласно со членот 327 од овој закон или да поднесе изјава за признавање на вината согласно со членот 329 од овој закон или доставува листа на докази кои предлага да се изведат на главната расправа.

Доколку обвинетиот поднесе писмен приговор против обвинителниот акт, судијата или советот за оцена на обвинителниот акт пристапува кон оцена на обвинителниот акт.

Обвинетиот може да поднесе изјава за признавање на вина во однос на сите или одделни кривични дела содржани во обвинителниот акт во рок од осум дена од приемот на обвинителниот акт. Секако дека изјавата треба да биде во писмена форма и да содржи се што треба да содржи еден поднесок од главата 8 од ЗКП. Судот може за таа цел да креира и да публикува стандардизирани обрасци за пополнување од страна на обвинетиот, со сите поуки и дејствија на одбраната од кои може да се заклучи дека се исполнети законските одредби, дека имал бранител со кој се посветувал, дека бил поучен за сите права, дека изјавата ја дал слободно, доброволно и непринуен од никого и дека имал увид во сите докази. Можно е и изјавата да се даде усно на зписник пред судот, во кој случај се применуваат општите одредби за форма и содржина на записник.

Рочиште за оцена на обвинителниот акт се одржува кога судијата или советот за оцена на обвинителниот акт ќе оцени дека е потребно тоа или кога во поднесениот приговор против обвинителниот акт осомничениот навел подготвеност за давање изјава за признавање на вината во однос на сите или одделни кривични дела од обвинителниот.

Доколку судијата или советот за оцена на обвинителниот акт смета дека е потребно одржување на рочиште заради оцена на обвинителниот акт, закажува рочиште во рок не подолг од 15 дена од приемот на приговорот против обвинителниот акт, односно по истекот на рокот за поднесување приговор против обвинителниот акт.

На рочиштето осомничениот може да даде изјава дека се чувствува виновен за сите или за одделни кривични дела од обвинителниот акт.

Согласно чл.334 од ЗКП на ова рочиште ако осомничениот кој има бранител поднел изјава за признавање на вина во однос на сите или одделни кривични дела содржани во обвинителниот акт, односно дал ваква изјава на рочиштето, судијата или советот за оцена на обвинителниот акт проверува дали:

- 1) изјавата за признавање вина е дадена доброволно, свесно и со разбирање на последиците од неа, вклучувајќи ги и последиците сврзани за имотноправното побарување и трошоците на кривичната постапка и
- 2) постојат доволно докази за вината на осомничениот.

Изјавата за признавање на вината се внесува во записник.

Ако судијата или советот за оцена на обвинителниот акт ја прифати изјавата за признавање на вината, по предлог од осомничениот и неговиот бранител или на предлог од јавниот обвинител може да се бара одлагање на рочиштето заради спроведување постапка за спогодување и доставување предлог-спогодба согласно со одредбите од членот 483 до 490 на овој закон и го одлага рочиштето за период од 15 дена и определува датум за наредното рочиште.

Ако судијата или советот за оцена на обвинителниот акт не ја прифати изјавата за признавање вина тоа го констатира на записник, ги запознава присутните странки и рочиштето за оцена на обвинителниот акт продолжува.

Поднесената изјава за признавање на вината, односно записникот во кој е содржана изјавата за признавање на вината која судијата или советот за оцена на обвинителниот акт не ја прифатил не може да се користат како доказ во натамошната кривична постапка. Судијата или советот за оцена на обвинителниот акт ќе обезбеди поднесокот, односно записникот со изјавата за признавање на вината да се затвори во посебна обвивка и да се издвои од списите на предметот.

Согласно чл.335, ако на рочиштето за поднесување на предлог-спогодба, јавниот обвинител и осомничениот и неговиот бранител поднесат предлог-спогодба со елементи предвидени во членот 485 од овој закон, судијата или советот за оцена на обвинителниот акт ја оценува предлог-спогодбата. Ако ја прифати предлог-спогодбата, судијата или советот за оцена на обвинителниот акт донесува пресуда согласно членот 490 од овој закон.

Ако не ја прифати предлог-спогодбата, судијата или советот за оцена на обвинителниот акт донесува решение за неприфаќање на предлог-спогодбата и одлучува во однос на обвинителниот акт.

Предлог-спогодбата која не е прифатена не може да се користи како доказ во натамошната кривична постапка. Судијата или советот за оцена на обвинителниот акт ќе обезбеди записникот со изјавата за признавање на вината и предлог-спогодбата да се затворат во посебна

обвивка која ќе се издвои од списите на предметот.

Вежба 8: Пишување одлуки

Вежбата ја спроведува Јани Нича

Методологија: Носење на одлуки по предлог спогодба
Учесниците се делат на четири групи. Првата група и Втората група во улога на судија на претходна постапка носи одлука за одбивање на предлог спогодбата Третата група и Четвртата група во улога на судија на претходна постапка носи Пресуда врз основа на предлог спогодба
Траење на целата вежба: 75 минути